

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

MODERN ERMENİSTAN SİYASASINDAKİ İDEOLOJİK BLOKAJI ANLAMAK

Maxime GAUIN

Blog No: 47
22.09.2017

MODERN ERMENİSTAN SİYASASINDAKİ İDEOLOJİK BLOKAJI ANLAMAK

Maxime Gauin

Maxime Gauin, Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümünde Doktora ve Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) Misafir Akademisyen olarak çalışmalarına devam emektedir.

Caucasus International Vol. 7 ∀ No: 1 ∀ Summer 2017'de yayınlanan UNDERSTANDING THE IDEOLOGICAL BLOCKADES IN ARMENIAS CONTEMPORARY POLITICS başlıklı ojinal metinden çevrilmiştir.

Ermenistan, bağımsızlığını ilan ettiği 1990 yılından beri, sürekli olarak uluslararası hukuku ihlal etmektedir ki bu yalnızca bölgesel barışa, istikrara ve güvenliğe karşı değil aynı zamanda kendi halkının çıkarlarına karşı da engel teşkil eden bir politik seçimdir. Ermenistan, egemen bir devlet fakat uluslararası toplumun da güvenilmez bir üyesi olarak, komşu ülkesi Azerbaycanı işgal etmiş ve BM kararlarını uygulamayı da reddetmiştir. Bir diğer komşusu olan Türkiyenin toprak bütünlüğüne karşı saldırgan iddialarda bulunmuş ve 2009 yılında diplomatik ilişkiler kurmak ve ikili ilişkileri geliştirmek için Türkiye ile Ermenistan arasında imzalanan Zürih protokollerinin onaylanmasını askıya almıştır.[1] Daha da kötüsü, yakın bir zamanda Ermenistan Devlet Başkanı Serj Sargsyan Türkiyeye karşı toprak iddialarını Batı Ermenistandaki tarihi toprakların özgürleştirilmesi (

Türkiyenin doğusunu kast ederek) genç nesillere bağlıdır sözleri ile dile getirmiştir.

"Bence, benim kuşağım, vatanımızın bir kısmını (Dağlık Karabağ) düşmanlardan korumak için gereken borcu yerine getirdi. Bunu biz başardık. Yalnızca, her neslin üzerine düşen sorumluluklar olduğunu ve bunların en iyi şekilde yerine getirmesi gerektiğini söylemek istiyorum.[2]

Azerbaycan ve Türkiyeye karşı saldırgan, yayılmacı ve düşmanca yaklaşımlar beraberinde Gürcistan ile de karmaşık ilişkileri getirmekte, ülkeyi yalnız ve kara ülkesi olma durumunda bırakmaktadır.

Tarihsel bağlamda konuşacak olursak, bu politikalar Erivan hükümeti, Karabağ Ermenileri ve aşırıcı diaspora partileri arasındaki karmaşa ve bazen de tutarsızlık olmasından kaynaklanıyor. Diğer açıdan, Ermenistanı tarihi sınırlar ve komşularının topraklarındaki etnik karışıklıklar konularını göz ardı etmeye iten, bu üç tarafın ürettiği/üretmekte olduğu ideolojiler olmuştur. Bu faktörler, çalışma içerisinde tartışılacağı gibi, Ermenistanın etnik-milliyetçi politikalarını şekillendirmeye devam ediyor.

Bu yorumsal analizin ilk bölümü Ermenistanda hâkim ideolojinin yani ırkçılığın temellerini analiz etmektedir. İkinci ve üçüncü kısımlarda bugünün Ermenistanı ile bağıntılı olarak, etnik temizlik ve terörizmin açık ve somut bir tezahürü olan etnosentrizm tanımlanacaktır.

Irk Dini

Etnosentrizm ve siyasi ırkçılık Ermenistan milliyetçi teorisyenlerinden biri olan Grigority Artsruninin (1845-1892)[3] düşüncelerine göre temellendirilmektedir, ancak ırkçı teoriye kesin dönüş, 1910lu yıllarda Ermeni Devrimci Federasyonunun (EDF, 1890 yılında kurulmuştur), Taşnaksütyun olarak da bilinir, Aryan ırkı tezini resmi olarak benimsemesi ile yaşanmıştır. [4] Bu durum, 1922de Paristeki Ermenistan Cumhuriyeti Delegasyonunun (EDF oluşumu), Fransız hükümetinden Sevr Antlaşmasının uygulanmasını ve Van ile Bitlisin Wilsonun çizeceği Ermenistan sınırlarına (9 Şubat 1922 tarihli nota)[5] dâhil edilmesini istemesine yol açmış ve ayrıca Birleşik Ermeni heyeti (EDF ve Ramkavar) 20 Aralıkta Lozan konferansına gönderdikleri bir notayla aynı ırkçı argümanlarını tekrar etmişlerdir. [6]

Yukarıdaki ifadelere ek olarak EDF, 1927de Aryan Cemiyeti adıyla kurulan ilk Kürt-milliyetçisi parti olan Hoybun ile bir antlaşma imzalamıştır. İran liderliğindeki Aryan Konfederasyonunu kurmaktaki esas amaç tamamıyla SSCB ve Türkiye karşıtlığına yöneliktir, ki Faşist İtalya ile de dostane ilişkilerde bulunulmuştur.[7] Pek de şaşırtıcı olamayan bir biçimde, EDF Almanyada Adolf Hitlerin seçilmesini memnuniyetle karşılamış ve Drastamat Dro Kanayan, Vahan Papazian ve Alexandre Khatissian gibi liderlerin bir kısmı Nazi Almanyasıyla ideolojik nedenlerle işbirliği yapmıştır. Keza Naziler SSCBye karşı beklenen zaferin kazanılmasının ardından Karabağ, Nahcivan ve güney Gürcistanın bir kısmının Ermenistana verileceği konusunda sözler vermiştir.[8] EDF ile Nazi Almanyası arasındaki ittifakın en ateşli savunucusu, Bulgar ordusu için Ermeni gönüllülerini yönettiği Balkan Savaşlarının ardından Ermeni milliyetçi hareketinin ana liderlerinden biri haline gelen, Garegin Nzhdehdir.(1886-1955). 1933 yılında, Nzhdeh, Birleşik devletlerdeki EDF gençlik kollarının başkanlığını yapmaktadır; Hitler-jugendin Ermeni versiyonu olan

Tzeghagronu yani Irk Dinini kurmuştur.[9] 10 Nisan 1936 da Nzhdeh, Almanyadaki Nuremberg yasalarından sonra *Hairenik Weekly*de yer alan ırkçı açıklamasında: Bugün Almanya ve İtalya güçlüdür çünkü bir millet olarak yaşıyor ve bir ırk olarak nefes alıyorlar demiştir.[10] Nitekim 1942de Alfred Rosenberg himayesinde kurulan EDF[11] merkezli Ermeni Ulusal Konseyine daha sonra üye olacağı yer olan Almanyaya taşınışı, Nzhdehin savaş öncesi faaliyetleri ile de tutarlıdır.

Nzhdeh, günümüz Ermenistanındaki siyasi partilerin pek çoğuna esin kaynağı olmuştur. Ermenistan Cumhuriyet Partisinin ilkeler açıklamasına kuramsal referans olarak nitelendirilen tek kişi Nzhdehdir[12] ve 1998 ile 2008 yılları arasında Ermenistan Cumhuriyet Partisinin ortağı olan EDF, Nzhdehin entelektüel mirası iddialarını 2016dan beri sürdürmektedir.[13]

Bu durum muhalefet partileri arasında da pek farklı değildir. Azerbaycan topraklarının %20'sinin istila edilmesinden sorumlu, orta yolcu Levon Ter-Petrosyanın başkanlığı sırasında, Nzhdehin ismi Erivandaki en büyük ikinci meydana ve 1991de de bir metro istasyonuna verilmiştir. Buna bağlı olarak, 2014 sonbaharında, Erivan Belediye Meclisi ikinci bir Nzhdeh heykeli inşa etmeye karar verdiğinde, tek anlaşmazlık konumu üzerine olmuştu[14] üstelik 2013te Miras Partisi lideri Raffi Hovhannisyan da, Nzhdehin mezarına çiçek bırakmıştır.[15]

Bu ideolojik çerçeve, 2003 yılında Başkan Robert Koçaryan'ın, Ermenistan Azerilerine, Karabağlılara ve yedi ayrı bölgede Ermeni işgali altındaki Azerilere karşı etnik uyuşmazlık iddiasıyla yaptığı etnik temizliği neden haklı çıkardığının anahtarıdır.[16]

Etnik temizliğin sürekliliği

İşin garip yanı, liderleri tarafından sürekli olarak komşularından 'tarihle yüzleşmesini' isteyen bir ülke için, Ermenistan Cumhuriyeti, kimi zaman üstü kapalı, kimi zamansa açıkça bilinen etnik temizlik sürecinin varlığı nedeniyle yaşamaktadır. 1828'de Rus fethinden önce, Erivan Hanlığı nüfusunun çoğu Müslümanlardan oluşmaktaydı (yaklaşık% 80) ve bu Müslümanların ezici çoğunluğu etnik olarak Azeriydi. Tüm bunlara rağmen, Azerilerin sürülmesinin ve Ermenilerin Anadolu ve İran'dan göç etmesinin ardındaki ana failin Rusya olduğu ileri sürülebilir. 1905 yılının Ermenilerle Azeriler arasında yaşanan kanlı çatışmalarda Rus makamlarının rolü - kesinlikle pasiflik ve muhtemel provokasyonlar yoluyla - göz ardı edilemez.[17] Bununla birlikte, 1914'ten 1917'ye kadar Doğu Anadoluda, Rus ordusunun içindeki Ermeni birlikleri tarafından işlenen savaş suçları ('Büyük Ermenistan' yaratmak için) biraz farklı bir durumdur, çünkü merkezi Rus Hükümeti, en azından o günkü resmi görevlilerin bazıları, bu şiddetten endişe duymuştur. Bu cinayetler, tahribatlar ve tecavüzlerle provoke edilen Müslümanlar arasındaki direniş, Rus hâkimiyetini daha da zorlaştırdı.[18] Rus geri çekilişi sırasında yaygın olarak meydana gelen yıkımlar ve katliam vakaları (1917-1918), Rus ordusunun çöküşünden ve bunun sonucunda insan gücü eksikliğinden kaynaklanmaktaydı[19]. Buna karşılık, 1918'de Bakü'deki Azeri katliamı, EDF ve Bolşevikler arasındaki bir ittifakın sonucuysa,[20] 1918-1920 yılları arasında Ermenistan'da uygulanan etnik temizlik kampanyası da □□□□□ EDF ve Pro-EDF yayınlarında 'Ermenileşme' olarak nitelendirilmekte[21] □ yalnızca EDF hükümetinin sorumluluğundadır.

Bu bağlamda; Ermeni Kabinesinin 1920de iç muhalefete ve etnik temizliğin Ermenistana bizzat neden olduğu maliyete rağmen ülke dışına çıkarmalara ve katliamlara devam ettiğinin, özellikle altını çizmek gerekmektedir.[22] Nitekim 8 Nisan 1920'de Lord Curzon, Ermenistan temsilcisi Avetis Aharonian'ı sert bir şekilde uyarmıştır.

Türkiye ile yapılan anlaşma imzalandığında, üç devletin sınırlarını halletmek üzere birkaç komisyon göndermeye karar verdik. Zorlandım, ancak halkınızın, özellikle de sizin Mr, Aharonian üyesi olduğunuzu düşündüğüm Taşnak Partisinin, barışı bozmak için bolca neden yarattığını gözlemlemek durumunda kaldım. Şeflerinizden üçü, Dro, Hamazasp ve Kulkandian, Tatar (Azerbaycan) köylerini yok eden ve Zangezur, Saranalu, Etchmiadzin ve Zanzibar'da katliamları gerçekleştiren grupların elebaşıdır. Bu dayanılmaz. Bakın - burada masadaki resmi belgelerin bir dosyasına işaret etti- şuna bakın, bunlar Aralık ayında temsilcimiz Wardrop'un bana gönderdiği yıkılmış Tartar köylerine dair son birkaç aylık raporlar. Tartar resmi bildirisi, 300 köyün yıkılmasından bahsediyor. Bu, davanıza büyük zarar verebilir.[23]

Curzon sözlerine şu şekilde devam etmiştir: "Sizin çıkarlarınız barış içinde olmanızı talep ediyor, aksi halde size yardımcı olamayız, size silah ve mühimmat sağlayamıyoruz çünkü onları Tatarlar'a karşı kullanacaksınız.[24] Ancak EDF kabinesi, Dışişleri Sekreteri'nden gelen bu çarpıcı uyarıya önem vermemiştir. Gerçekten de Erivan'ın silah talebi Paris tarafından sorulduğunda, Kafkasya'daki Fransız Yüksek Komiser Damien de Martel, evet ya da hayır diye bir cevap vermemiş fakat zımni ve güçlü bir biçimde reddetmiştir. Ana argümanlarından biri, 1920 Haziran'ında etnik temizliğin devamıdır, ki Lord Curzon'un güçlü ifadesinden iki ay sonradır. Yalnız bu ay boyunca, Türk-Ermeni sınırına yakın köylerde, kadınlar ve çocuklar da dâhil olmak üzere 4.000 'Tatar' (Azerbaycanlılar) Ermeni

askerleri tarafından katledilmiş ve 36.000 "top ateşiyle" sınır dışı edilmiştir.[25] Buna karşılık, Le Temps, Quai d'Orsay'a yakın olduğu bilinen bir günlükte, Haziran ve Temmuz 1920 ayları boyunca Ermenistanda binlerce Müslümanın öldürüldüğünü yazmıştır.[26] Sovyet tehditlerine rağmen Ermeni olmayanların EDF kabinesinden fiziksel olarak ayrılması (Sovyetler, Ermeni-Azeri çatışmalarından yararlanarak Azerbaycanı Nisan 1920de işgal etti) ve Kemalist Türkiye ile savaş riski açıkça görülmektedir.

Daha önce belirtildiği gibi EDF, 1918-1920 yıllarında "Ermenileşmeyi" bir başarı olarak görmektedir. Ermeni Cumhuriyetçi Parti ile ilgili en net örnek, Başkan Sargsyanın da bulunduğu, Andranik Ozanian'ın resmi anma törenidir(1863-1927).[27] Birinci Dünya Savaşı sırasında bir Ermeni gönüllü timi görevlisi olan Antranik Ozanian, katliamları organize etmiş ve özellikle Doğu Anadolu'da 1916'da kadınlara ve çocuklara tecavüz etmiştir. 1918 ortasında EDF tarafından etnik kıyımın durdurulmasını bile reddetmiştir.[28] (Osmanlı güçlerinin ilerlemesi ile bu durum kesilmiştir) . Ermeni milliyetçiliğini kuvvetle savunan Richard Hovannissian bu durumu Andranik güçleri bir Tatar [Azeri] köyünü birer birer ezdi şeklinde ifade etmektedir.[29]

Azerbaycan topraklarının 1992-1994 tarihleri arasında Ermenistan tarafından işgal edilmesi 1918-1920 yılları arasında gerçekleştirilişmiş katliamlarla özellikle de Hocalı katliamıyla aynı mentaliteyi ve ideolojiyi sürdürdüğünü görmek zor değildir. Nitekim bugün Ermeni liderlerin ve Başkan Sarkisyanın bu hususlarda sorumlulukları ortaya çıkmaktadır. Bakan olduğu dönemde Sarkisyan, "Hocalı'dan önce Azerbaycanlılar şaka yaptığımızı düşünüyorlardı, Ermenilerin sivil nüfusa karşı elini kaldıramayan insanlar olduğunu düşünüyorlardı. şeklinde açıklama yapmıştır. Biz bu klişeleşmiş durumu kırmayı başardık.[30] Tanımı gereği Biz öznesi Beni içeriyor. Aslına bakacak olursanız Sarkisyanın kendiside 1992 Şubatında Hocalı ve civarında görevlidir.

Terörizmde Süreklilik

Kurtuluş hareketi adı verilen tarihsel mirasa dayanan terör, Ermeni milliyetçiliğinde tarihi sürekliliğin en açık unsurlarından biridir.[31] Bugünkü Ermenistan olayında, düşünülmesi gereken ilk saldırı, Birleşmiş Ulus Partisinin (UNP) yasaklı üyeleri tarafından gerçekleştirilen 8 Ocak 1977 Moskova metro saldırısı olmuştur, ayrıca parti tarafından bu saldırı için talimat verilmemiştir. Resmi olarak yedi[32] , muhtemelen 35 kişi öldü[33] - bu durum, Ocak 2015'te Paris'te gerçekleştirilen terörist saldırılarının kurbanlarının iki katıdır.[34] Duruşma esnasında başlıca fail olan Stepan Yatıkyan özellikle kibirli ve anti-Semitik inançlarını (Judeo-Bolşevizmi efsanesi) çok net bir biçimde ifade etmiştir.[35] Ancak Ermeni Cumhuriyet Partisi, kendisini UNP'nin halefi olarak görümekte ve bu adı geçen parti gizliden gizliye varlığını ve çalışmalarını 1967-1987 yılları arasında yürütmektedir.[36]

Birleşik Ulus Partisi teröristleri duruşmalar sırasında ve sonrasında 1979'da Ermenistan Ermenileri Kurtuluş Ordusu (ASALA) tarafından sıkı bir şekilde desteklenmiştir.[37] ASALA teröristleri on yıl sonra Azerbaycan'ı işgal eden Ermeni silahlı kuvvetlerine katılmışlardır. En sembolik örneği ise Monte Melkonyalı'dır (1957-1993). ASALAnın iki numaralı ismi 1983ün ortalarında ASALAdan ayrılarak ASALAnın kollarından olan ASALA-Devrimci Hareketini oluşturmuştur. 1985'te Paris'te tutuklanarak, 1986'da ise komplo düzenlemek, yasadışı silah ve patlayıcı madde bulundurmak ve sahte pasaport kullanmak suçlarından

toplam altı yıl hapse mahkûm edilmiştir. Melkonian duruşmalar sırasında benzer şekilde kibirli tavırlarıyla suçunu inkar etmeye çalışmıştır. Duruşma hâkimi özellikle Fransa'daki Ermenistan hedeflerine karşı ASALA'nın sahte bayrak saldırıları üzerine Melkonian'ın kendi belgelerini halk tarafından okunduğu zaman Ermeni teröristleri açısından durum tam bir felakettir.[38] 1989da serbest bırakılan Melkonian önce Macaristana sonra Ermenistana taşınmıştır. Ermenistan işgal kuvvetlerine katılan Melkonian 1993 yılında Azerbaycan ordusu ile çıkan çatışmada öldürülmüştür. Ancak Melkonianın davası yalıtılmış bir durum değildir. Fransadaki ASALAnın siyasi kanadının bir üyesi olan Gilbert Minassian 1984 yılında gıyaben tutuklanmış ve 1989 yılında ise müebbet hapse çarptırılmıştır. Daha sonra 1992-1994 yılllarında Ermenistan ordusunda albay olarak savaşa katılmıştır.[39]

Bir başka örnek, Mardiros Jamgotchianın 1981 Aralığında Cenevre'de Türk konsolosluğunun bir sekreteri Mehmet Yergüz'ü öldürülmesi nedeniyle 15 yıl hapis cezası almasıdır.[40] 1991de İsviçre cezaevinden tahliye edildikten sonra Mardiros Jamgotchian, Ermenistanın ilk sivil toplum örgütü Ermeni Yardım Bürosu Gtutiun tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.[41] Daha da çarpıcı bir durum ise Varoujan Garbidjianın , Orly saldırısına katıldığı için ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı. 15 Temmuz 1983'te gerçekleştirilen bu saldırıda sekiz kişi ölmüştür. 2001 yılında şahsın serbest bırakılıp sınır dışı edilmesiyle beraber Ermenistan başbakanı Andranik Markarian ve Erivan belediye başkanı Robert Nazarian tarafından kendisine istihdam olanağı ve konaklama hizmeti sağlanacağı taahhüt edilmiştir.[42]

Buna paralel olarak, 2009 yılında Ermenistan Kültür Bakanlığı, 1981 yılında Paris'te Türk Konsolosluğunun rehin alınmasını içeren kanlı bir kitabı yayınlamayı maddi olarak desteklemiş ve 2010 senesinde yazarı Grigor Janikyan olan kitap olayın iki failiyle beraber medyada tanıtılmıştır.[43] Daha yakın tarihte de Erivanda ölen ASALA teröristleri için bir anıt dikilmiştir.

Sonuç

Batı Azerbaycanın Ermenistan tarafından işgali temelde, bir gerçekliğe dayanmaktan ziyade Aryanlar tarafından yerleştirilen Büyük Ermenistan hayalinin mevcut Ermeni liderlerince benimsenmesinden ötürü devam etmektedir. Bir anlamda bu ideolojik durum, Taşnak politikalarının 1918-1920den beri devamıdır. Çatışmanın çözümü ise, Erivan'daki ideolojik köklerin ve bireysel sorumlulukların incelenmesinden geçer.

Kamuoyuna göre, Hocalı hakkındaki ve genel olarak Ermenistan'daki 1987-1989 yılları arasındaki etnik temizlik ve 1992-1997 yılları arasında işgal edilen Azerbaycan'da yapılan kampanyaların hepsi, geçmişteki eylemlerin sürekliliğini vurgulayarak (özellikle 1918-1920 hareketleri ve ideolojik boyutları) tarihsel bir arka plan içermektedir. Hukuki düzeyde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Chiragov ve Ermenistan arasındaki çatışmayla ilgili kararından sonra, şimdiki Ermeni liderlerinin sorgularının yapılmasının gerektiği mevzusu ortaya atılmalıdır.

[1] Ermenistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi(2010), Ermenistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin Zürihte imzalanan 10 Ekim tarihli Ermenistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkiler Kurulması Protokolünün ve Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti Arasındaki ikili İlişkilerin Geliştirilmesi Protokolünün Ermenistan Cumhuriyeti Anayasası ile Arasındaki Uyumun Belirlenmesi Yönünde Verdiği Karar. Bkz. http://www.concourt.am/english/decisions/common/pdf/850.pdf (Erişim: 10 Nisan 2017)

[2] *Hürriyet Daily News* (2011), Western Armenia Return Depends on Youth, Sarkisian says, 26 Temmuz, http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=8216western-armenia8217-return-depends-on-youth-sarkisian-says-2011-07-26, (Erişim: 20 Nisan 2017); Ermenistan Cumhurbaşkanlığı (2015) Pan-Armenian Declaration on the Centennial of the Armenian Genocide, Basın Bülteni, 29 Ocak, http://www.president.am/en/press-release/item/2015/01/29/President-Serzh-Sargsyan-visit-Tsitsernakaberd-Genocide / (Erişim: 15 Nisan 2017)

[3] Perinçek, M. (2015) Ermeni Milliyetçiliğinin Serünevi, İstanbul: Kaynak Yayınları, s. 31-40.

[4] Ayrıca Bakınız, Hayasdan Editoryalı (Sofya), 19.08.1914 in Aspirations et agissements

révolutionnaires des comités arméniens, avant et après la proclamation de la Constitution ottomane,

İstanbul: Matbaai Orhaniye, 1917, s. 155 ve Varandian, M. (1917) LArménie et la question arménienne,

Laval: Imprimerie moderne, s. 14-15 ve 23-27. (Varandian, 1905 yılından 1934 yılındaki ölümüne kadar olan sürede EDFnin temel kuramcısıydı.)

[5] Archives du ministère des Affaires étrangères (AMAE), La Courneuve, microfilm P 16676.

[6] AMAE, P 16677.

[7] Gorgas, T. J. (2007) Le Mouvement kurde de Turquie en exil: continuités et discontinuités du

nationalisme kurde sous le mandat français en Syrie et au Liban (1925-1946), Berne: Peter Lang,

s. 153-154, 225-228 ve 25; Penati, B. (2008) Cest lItalie quiest prédestinée par lHistoire: la

Rome fasciste et les nationalistes caucasiens en exil (1928-1939), Oriente Moderno, 88(1), s. 66-69.

[8] Perinçek, M. (2015) Nazi-Dashnak Collaboration During World War II, AVIM (ed.), Turkish-

Russian Academics, Ankara: Terazi, s. 199-231.

[9] John Roy Carlson (Arthur Derounian) (1943), Under Cover. My Four Years in the Nazi Underworld

of America, New York: E. P. Dutton & Co, s. 81-82.

[10] Ishida, K. (2002) Racisms Compared: Fascist Italy and Ultra-nationalist Japan, Journal of Modern

Italian Studies, 7(3), s. 380-391.

[11] Document Reveals Dashnag Collaboration With Nazis, Kongre Kaydı, 1.11.1945, s.A4840-A4841; Ternon, Y. (1983) La Cause Arménienne, Paris, Le Seuil, p. 132.

[12] Tuncel, T. K. (2014) Armenian Diaspora, Ankara: Terazi, s. 309-311

[13] Armenian Youth Federation, Resmi Websitesi, Bkz: https://ayfwest.org/about/history/ (Erişim:01 Nisan 2017).

[14] Armenia Now (2014) " Heros Statue: Location chosen for GareginNjdehs monument in Yerevan sparks controversy" 30 Ekim, bkz: http://armenianow.com/society/58107/armenia_garegin_njdeh_statue_yerevan (Erişim: 15 Nisan 2017).

[15]Lurer (2013) " Raffi Hovannisian laid flowers at Garegin Nzhdehs Grave," 1 Nisan, Bkz: lurer.com/?p=89147&l=en (Erişim: 01 Nisan 2017).

[16]Asbarez(2003) "Armenias Azeris Ethnically Incompatible", 16 Ocak, Bkz: http://asbarez.com/48242/armenias-azeris-ethnically-incompatible/ (Erişim: 02 Nisan 2017).

[17] Constant, A. (2002) L'Azerbaïdjan, Paris, Karthala, s. 228-230; Swietochowski, T. (1985) Rusian Azerbaijan, 1905-1920. *The Shaping of National Identity in a Muslim Community*, Cambridge New York: Cambridge University Press, s. 37-46; McCarthy, J. (1995) *Death and Exile. The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims,*

1821-1922, Princeton: Darwin Press, s. 123-125.

[18] Reynolds, M.A. (2011) *Shatering Empires* , New York-Cambridge: Cambridge University Press, ss. 156-159.

[19] Lieutenant-colonel Vladimir NikolaevitchTwerdokhleboff (1919) Notes dun officier supérieur russe sur les atrocités dErzéroum, İstanbul, Bkz: http://louisville.edu/as/history/turks/notes_ sur_les_atrocites_d_erzeroum.pdf (Erişim: 10 Mart 2017).

[20] Kazemzadeh, F. (1952) The Struggle for Transcaucasia, New York-Oxford: Philosophical Library/George Ronald Publisher, s. 71-75; Montefiore, S. S. (2008) Young Stalin, New York: Vintage Books, s. 374.

[21] Even a political scientist of Armenian heritage and hostile to todays Azerbaijan criticized this euphemism: Minassian, G. (2005) Géopolitique de lArménie, Paris: Ellipses, s. 16-17

[22] McCarthy,J., Death and Exile, s. 216.

[23] Aharonian, A. (1963) From Sardarapat to Sèvres andLausanne (A Political Diary) (Bölüm IV), Armenian Review, 16:3, s. 52.

[24] Ibid., s. 53

[25] Télégramme de Damien de Martel au ministère des Affaires étrangères, 20 Juillet 1920, AMAE, P 16674.

[26] *Le Temps* (1920) Les musulmans en Arménie, July 25, s. 4.

[27] Ermenistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2013) "Başkan Serzh Sarkisyan, Erablur'u Ziyaret Etti", Basın Bülteni, 9 Nisan, Bkz: http://www.president.am/en/press-release/item/2013/04/09/Presi-dent-Serzh-Sargsyan-Erablur-visit/ (Erişim tarihi: 10 Nisan 2017); Ermenistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2015) "Başkan, Andranik Ozanian'ın 150. Yıldönümüne Bağlı Konser Akşamına Katıldı," Basın Bülteni, 25 Şubat, Bknz: http://www.president.am/en/press-release/item/2015/02/25/ President-Serzh-Sargsyan-visit-event-dedicated-Andranik-Ozanyan/ (Erişim tarihi: 1 Nisan 2017)

[28] Bkz. Ilıca Belediye Başkanlığıve Erzurum Vilayeti Hukuk Müşaviri Raporu, 14 Haziran 1916, -Schemsi, K. (1919) Turcs et Arméniensdevantlhistoire, Cenevre: Imprimerie Nationale, s. 52-56 http://louisville.edu/a-s/history/turks/turcs_et_armeniens.pdf (Erişim: 30 Mart 2017).

[29] Hovannisian, R. G. (1967), Armenia on the Road to Independence 1918, Berkeley-Los Angeles-London, University of California Press, s. 194. Ayrıca Bkz: Ter-Minassian, A. (2006) 1918-1920, la République dArménie, Bruxelles: Complexe, s. 84-85.

[30] de Waal, T. (2003) Black Garden, New York-London: New York University Press, s. 172.

[31] Gunn, C. (2016) Getting Away with Murder: SoghomonTehlirian, ASALA ve the Justice Commandos, 1921-1984, in War and Collapse, Hakan Yavuz ve Feroz Ahmad (edt.), Salt Lake City: University of Utah Press, s. 896-917; Lowry, H. (1984) Armenian Terrorism: Threads of Continuity, in International Terrorism and the Drug Connection, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, s. 71-83; Tölölyan, K. (1992) Terrorism in modern Armenian political culture, Terrorism and Political Violence, 4:2, s. 8-22.

[32] Russia Today (2010) Recent history of terror attacks in Moscow, 29 Mart, https://www.rt.com/news/moscow-blast-background-attacks/ (Erişim: 20 Nisan 2017).

[33] Hyland, F.P. (1991) Armenian Terrorism. The Past, the Present, the Prospects, Boulder-Oxford: Westview Press, s. 79.

[34] Lobs (2015) Chronologie: 3 jours dattentats terroristes sur la France, 10 Ocak, tempsreel.nouvelobs.com/charlie-hebdo/20150110.OBS9671/charlie-hebdo-chronologie-3-joursd-

attentats-terroristes-sur-la-france.html (Erişim: 15 Mart 2017).

[35] Youtube Video, Armenian Terrorists Attack in Moscow Metro 1977 , 17 Eylül 2013 tarihinde yayınlanmış, https://www.youtube.com/watch?v=c8SKU9Lkp3k (Erişim: 01 Nisan 2017).

[36] Tuncel, T.K., Armenian Diaspora..., s. 55.

[37] Hay Baykar (1979) Brejnev Assassin!, Şubat-Mart, s. 6.

[38] Le Monde (1986) Les archives sanglantes du terrorisme arménien, Aralık 1; Le Monde (1986) Monte Melkonian est condamné à six ans de prison dont deux avec sursis Aralık 15; Hay Baykar (1986) Un verdict scandaleux, 20 Aralık, s. 3-7.

[39] La Provence (2013) Retour à Marseille de Gib héros national arménien, 09 Ağustos.

[40] Richardot, J.P. (1982) Arméniens, quoi quil en coûte, Paris: Fayard, s. 95-122; Şimşir, B. N. (2000), Şehit Diplomatlarımız (1973-1994), Ankara: Bilgi Yayınevi, Vol. I, s. 40-422.

[41] Gtutiunın Mektubu, 8 Nisan 1991. Sevil Kapluna eserin bir kopyasını bana gönderdiği için teşekkürlerimi sunuyorum.

[42] Radio Free Europe (2001) Gusinsky says there si no respect for free press in Russia, 7 Mayıs, https://www.rferl.org/a/1142396.html (Erişim: 02 Nisan 2017).

[43] Bkz. http://hyeforum.com/index.php?showtopic=31988 (Erişim: 02 Nisan 2017).

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: GAUIN, Maxime. 2026. "MODERN ERMENİSTAN SİYASASINDAKİ İDEOLOJİK BLOKAJI ANLAMAK." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2017 / 47. Eylül 22. Erişim Kasım 20, 2026. https://avimbulten.org/public/Blog/MODERN-ERMENISTAN-SIYASASINDAKI-IDEOLOJIK-BLOKAJI-ANLAMAK

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır